

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ В РУЖОМБЕРКУ (СЛОВАЧЧИНА)
ВИЩА ШКОЛА УПРАВЛІННЯ Й АДМІНІСТРУВАННЯ
В М. ОПОЛЄ (ПОЛЬЩА)
УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКА АСОЦІАЦІЯ
ПРАЦІВНИКІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ (США)
МІЖНАРОДНЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО В ДОРТМУНДІ (НІМЕЧЧИНА)**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ СФЕРИ
СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ:
ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

2-3 ЧЕРВНЯ, 2022

ТЕРНОПІЛЬ, УКРАЇНА

Редакційна колегія:

Гомотюк О. Є. – доктор історичних наук, професор, декан соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (*голова редколегії*);

Біловус Л. І. – доктор історичних наук, професор, заступник декана соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету;

Щербяк Ю. А. – доктор педагогічних наук, професор, заступник декана соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету;

Недошитко І. Р. – кандидат історичних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету;

Патряк О.Т. – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету;

Васильків О. В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету;

Ліщинська Н. М. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету;

Кричківська О. В. – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри освітології та педагогіки Західноукраїнського національного університету.

Т 43 Трансформаційні процеси соціально-гуманітарної сфери сучасної України в умовах війни: виклики, проблеми та перспективи: зб. Матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, Тернопіль, 2-3 червня 2022 р. / під заг.ред.: О. Є. Гомотюк. Тернопіль: Університетська думка, 2022. 337 с.

Збірник укладено на основі матеріалів доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Трансформаційні процеси соціально-гуманітарної сфери сучасної України в умовах війни: виклики, проблеми та перспективи». До збірника увійшли статті й тези доповідей з актуальних питань формування у майбутніх фахівців цінностей миру й ненасильства, підготовки здобувачів освіти до життя в екстремальних умовах і кризових ситуаціях, історичного та соціокультурного виміру сучасного українського наукового дискурсу, функціонування соціальних та психологічних центрів надання допомоги, особливостей і принципів психологічної роботи системи освіти в умовах військового стану, успіхів та викликів українського дипломатичного фронту та інше.

Збірник розраховано на наукових працівників, фахівців у сфері гуманітаристики, викладачів, аспірантів і студентів.

Друкується за рішенням вченої ради соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету.

Матеріали конференції публікуються в авторській редакції.

Відповідальність за зміст статей покладається на авторів.

ПОЧЕСНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

- Андрій Крисоватий** – доктор економічних наук, професор, ректор Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Світлана Байталюк** – начальник Департаменту культури та туризму Тернопільської обласної державної адміністрації (Україна)
- Ольга Хома** – начальник управління освіти та науки Тернопільської обласної державної адміністрації (Україна)
- Микола Шинкарик** – кандидат фізико-математичних наук, доцент, перший проректор Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Оксана Десятнюк** – доктор економічних наук, професор, проректор із науково-педагогічної роботи (міжнародна діяльність) Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Зеновій-Михайло Задорожний** – доктор економічних наук, професор, проректор із наукової роботи Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Петер Майда** – доктор наук, ректор Теологічного інституту в Спішському Підграді Католицького університету в Ружомберку (Словаччина)
- Войтек Дучмал** – доктор габілітований, професор, ректор Вищої школи Управління та Адміністрації в Ополє (Польща)
- Олена Сайтс** – віце-президент Міжнародної культурно-освітньої асоціації (ІСЕА, м. Чикаго, США), Україно-американської асоціації працівників вищої школи (UAACE) (США)

НАУКОВИЙ КОМІТЕТ

- Амантіус Акім'як** – доктор педагогічних наук, професор Теологічного факультету в Кошицах Католицького університету в Ружомберку (Словаччина)
- Ольга Анісімова** – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри інформаційних систем управління Донецького національного університету імені Василя Стуса (Україна)
- Тетяна Бевз** – доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України
- Леся Біловус** – доктор історичних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, заступник декана соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Анатолій Вихрущ** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського (Україна)
- Андрій Гірняк** – доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Оксана Гомотюк** – доктор історичних наук, професор, декан соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Олександр Марковець** – кандидат технічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності Національного університету «Львівська політехніка» (Україна)

Микола Лазарович – доктор політичних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)

Людмила Недільська – кандидат політичних наук, перший секретар відділу Балкан Другого територіального департаменту МЗС України

Марек Рембсж – доктор габілітований, професор Сльонського університету в Катовіцах (Польща)

Віталій Панок – доктор психологічних наук, професор, директор Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України

Ольга Паламарчук – доктор психологічних наук, професор кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Україна)

Марина Палієнко – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Україна)

Ірина Передерій – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

Василь Спрінсян – кандидат наук з мистецтвознавства, завідувач кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій Національного університету «Одеська політехніка», Президент Асоціації документознавців України (Україна)

Анатолій Фурман – доктор психологічних наук, професор кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету (Україна)

Тамара Хомуленко – доктор психологічних наук, професор кафедри психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (Україна)

Сергій Шандрук – доктор психологічних наук, професор кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету (Україна)

Ірина Шкіцька – доктор філологічних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)

Юрій Щербяк – доктор педагогічних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, заступник декана соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

Олександра Янкович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Україна)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Оксана Гомотюк – доктор історичних наук, професор, декан соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

Юрій Щербяк – доктор педагогічних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, заступник декана соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)

- Леся Біловус** – доктор історичних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, заступник декана соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Сергій Шандрук** – доктор психологічних наук, професор кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Ірина Недошитко** – кандидат історичних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Лілія Ребуха** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освітології та педагогіки Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Андрій Гіряк** – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Олександра Патряк** – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Наталія Ліщинська** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Оксана Кричківська** – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри освітології та педагогіки Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Андрій Підлужний** – завідувач навчальної лабораторії суспільного моделювання соціально-гуманітарного факультету Західноукраїнського національного університету (Україна)
- Войтек Дучмал** – доктор габілітований, професор, ректор Вищої школи Управління та Адміністрації в Ополє (Польща)
- Славомір Сліва** – доктор наук, заступник декана економічно-гуманітарного факультету Вищої Школи Управління та Адміністрації в м. Ополє (Польща)
- Мартін Тарай** – кандидат теологічних наук, заступник декана Теологічного факультету в Кошицах Католицького університету в Ружомберку (Словаччина)
- Крістіан Кралер** – доктор математичних наук, доктор філологічних наук, професор, заступник керівника Інституту педагогічної освіти та шкільних досліджень Інсбрукського університету імені Леопольда Франценса (Австрія)
- Олена Сайтс** – віце-президент Міжнародної культурно-освітньої асоціації (ІСЕА, м. Чикаго, США), Україно-американської асоціації працівників вищої школи (UAAACE) (США)
- Йоаким Новак** – Президент Міжнародного наукового товариства в Дортмунді (Німеччина)
- Ярослава Бугерко** – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету (Україна)

ЗМІСТ

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦІННОСТЕЙ МИРУ Й НЕНАСИЛЬСТВА

GLOCALIZATION AND HUMAN RIGHTS IN TEACHER EDUCATION – FOSTERING PEACE IN TIMES OF UNCERTAINTY <i>Bacher S.V., Binytska K. M., Krále rCh.</i>	14
DEVELOPMENT OF PROFESSIONALLY DIRECTED SYSTEM OF SOCIAL VALUES WHERE IS NO PLACE FOR WAR <i>Suprun Daria</i>	20
PEACE AS AN INDISPENSABLE VALUE <i>Bylina Sławomir</i>	22
ІДЕЇ ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ МИРУ В СПАДЩИНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ <i>Бакай С.Ю.</i>	24
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ПРОФІЛАКТИКИ ТА КОРЕКЦІЇ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ <i>Яковичин Р.Я.</i>	27

ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО ЖИТТЯ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ І КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

OSALANIE HUMANISTYCZNYCH WARTOŚCI W EDUKACJI DZIECKA PODCZAS WOJNY – DOŚWIADCZENIA NIE TYLKO KORCZAKOWSKIE <i>Muszyńska Małgorzata</i>	31
ЖИТТЄСТІЙКЕ СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО СПРИЙНЯТТЯ ТА ОЦІНКИ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ <i>Ребуха Л. З., Савіцька В. В.</i>	33
ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ПОЗИЦІЇ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ <i>Жданова-Неділько О. Г., Білай Д. В.</i>	35
ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ <i>Кавецький В.Є.</i>	38
ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ <i>Дем'янюк А. В.</i>	40
ОСОБЛИВОСТІ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID 19 <i>Мельник Ю. В., Шмакова О. І.</i>	43
ТЕХНОЛОГІЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ <i>Білоус І. І., Брик Р.С.</i>	45

СТАНОВЛЕННЯ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ПІДЛІТКІВ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ	47
<i>Кудирко І.О.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	49
<i>Секелик І. І.</i>	
ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ВИПРОБУВАННЯ	51
<i>Ладанівська І.Ю.</i>	
ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ФАКТОР ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ	54
<i>Марчук С.В.</i>	
PECULIARITIES OF PROFESSIONAL TRAINING OF FOREIGN STUDENTS IN THE CONDITIONS OF WAR IN UKRAINE	55
<i>Krychkivska Oksana</i>	
 СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ КОНЦЕНТРИ НАДАННЯ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВІЙНИ	
ФОРМОПРОЯВИ ПСИХІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ ПАРАМЕТРИЧНІ ІНВАРІАНТИ	58
<i>Гірняк А.Н., Бабій Л.І.</i>	
OSRODKI POMOCY SPOŁECZNEJ W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH W POLSCE	60
<i>Jarmoch Edward</i>	
ЗАВДАННЯ І ДОСВІД ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ	63
<i>Яблонська Т.М., Мусаєва А.</i>	
SPOŁECZNO-PRAWNE ASPEKTY ZAWARCIA MAŁŻEŃSTWA PRZEZ CUDZOZIEMCÓW W POLSCE	66
<i>Raweł Visoń</i>	
РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ ЦЕНТРУ РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ УЧАСНИКІВ АТО ТА ООС «ЯРМІЗ»)	71
<i>Литвинська С. В., Кошетар У. П., Сібрुक А. В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З КРИЗОЮ В ПОЗИТИВНІЙ ПСИХОТЕРАПІЇ	73
<i>Бригадир М.Б.</i>	
САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У ФОРМАТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	75
<i>Бугерко Я.М., Баумкетнер Н.А.</i>	
РАЦІОНАЛЬНІСТЬ І РЕЛІГІЙНІСТЬ: ЇХ ВПЛИВ НА ПОВЕДІНКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	79
<i>Бугерко Я.М., Тодосійчук Н.М.</i>	
СТРЕС ЯК ЧИННИК ВИНИКНЕННЯ РОЗЛАДІВ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ	83
<i>Гірняк Г.С., Чжан Ліфан</i>	

ДИНАМІКА ВЛАСНИХ ДУМОК, ПЕРЕЖИВАНЬ ТА ДІЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ <i>Комар Т. О.</i>	86
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАБІЛІТАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ УМОВАХ <i>Крупник З.І.</i>	89
СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ТА ВИПЛАТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ <i>Миколюк С.М.</i>	92
ДОПОМОГА ОСОБИСТОСТІ В ПОШУКУ РЕСУРСІВ У КРИЗОВІЙ СИТУАЦІЇ <i>Надвинична Т.Л.</i>	95
ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ <i>Педоренко В.М.</i>	97
ПЕРЕЖИВАННЯ ОСОБИСТІСНОГО ВІДЧУЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ <i>Подорожний В.Г.</i>	100
ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВОЇНІВ АТО З УРАХУВАННЯМ ЇХ РІВНЯ ОСВІТИ ТА ЗАЙНЯТОСТІ <i>Саранча І.Г., Коверзньєва А.І.</i>	102
ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТРАВМИ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ <i>Шаюк О.Я.</i>	105
СІМЕЙНА МЕДІАЦІЯ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ <i>Яремко О. М.</i>	106
ПРОБЛЕМИ ПСИХОКОРЕКЦІЇ АГРЕСИВНИХ РЕАКЦІЙ ПІДЛІТКІВ ЗА УМОВ ВІЙНИ <i>Підгурська М.В.</i>	108
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ КОНЦЕНТРИ НАДАННЯ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСВІТНІ ІНІЦІАТИВИ <i>Яценко Е.М.</i>	111
ВПЛИВ ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ ВЗАЄМИН НА РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНО-ПОЧУТТЄВОЇ СФЕРИ ДИТИНИ <i>Дембіцька В.В., Гірняк А.Н.</i>	112
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ <i>Дубатовк В. С.</i>	114
ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ЮНАКІВ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД: ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ГРУП ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ <i>Короцінська Ю.А., Паламарчук О.М.</i>	116
PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL DIRECTIONS AND MEASURES TO INCREASE THE PSYCHO-EMOTIONAL STABILITY OF THE INDIVIDUAL <i>Cui Jizhou, Podzhynska O.O.</i>	119
PSYCHOLOGICAL PREVENTION AND CORRECTION OF DELINQUENCY <i>Zhu Jiale, Podzhynska O.O.</i>	121

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ	123
<i>Семенчук А. В., Підгурська М. В.</i>	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ АВТОНОМНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	125
<i>Бойченко А. В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ КРИЗОВОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ	128
<i>Бучинська В. І., Бригадир М. Б.</i>	
ЯК ГОВОРИТИ З ДІТЬМИ ПРО ВІЙНУ, СМЕРТЬ І ВТРАТУ	130
<i>Вітвіцька А. Я., Бригадир М. Б.</i>	
ПРОБЛЕМА АФЕКТУ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРАВОВИЙ І ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ	132
<i>Іващук Д. А., Яремко О. М.</i>	
ВІКТИМОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖЕРТВ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ ПІД ЧАС ВІЙНИ	133
<i>Козак І. В., Яремко О. М.</i>	
СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ЗМІН ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ІЗ ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ	135
<i>Кравчун О., Миколюк С. М.</i>	
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ВІД СОЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ ПІДЛІТКІВ	137
<i>Поліщук Б. В., Комар Т. О.</i>	
СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ – ОСНОВА ТЕХНОЛОГІЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	141
<i>Приймак Ю., Миколюк С. М.</i>	
РОЛЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У НАДАННІ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВІЙНИ	144
<i>Твардовська О. Р., Яремко О. М.</i>	
ВЕКТОР СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ПАЛІАТИВНА ТА ХОСПІСНА ДОПОМОГА	147
<i>Хаєцька В., Миколюк С. М.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА НАДАННЯ ПЕРВИННОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ В УМОВАХ ВІЙНИ	149
<i>Сушко А. С., Бугерко Я. М.</i>	
ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ ПІД ЧАС ВІЙНИ	151
<i>Ягла О. М., Бригадир М. Б.</i>	

ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРИНЦИПИ

ПСИХОЛОГІЧНА СЛУЖБА СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	154
<i>Панок В. Г.</i>	

ОСОБИСТІСНА ГОТОВНІСТЬ ПСИХОЛОГІВ ДО НАДАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ З ВОЄННО- ПАТОПСИХОЛОГІЧНИМ СИНДРОМОМ	156
<i>Рибалка В.В.</i>	
ТЕХНІКИ РОЗВИТКУ УСВІДОМЛЕНОЇ СТРЕСОСТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	164
<i>Гордієнко-Митрофанова І. В., Гоголь Д. М.</i>	
ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	167
<i>Паламарчук О.М.</i>	
ПСИХОДІАГНОСТИКА ЕСТЕТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ	169
<i>Фоменко К., Найчук В.В.</i>	
ГУБРИСТИЧНА МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ	172
<i>Фоменко К., Черногор Т.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ У ПІДЛІТКІВ	174
<i>Шандрюк С. К., Лисенко Л. М., Шевченко О. О.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ САМОСВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	176
<i>Кін О.М.</i>	
КРИЗА ЕТИКИ ТА ЦІННОСТЕЙ У КОНСУЛЬТАТИВНІЙ ПРАКТИЦІ В УМОВАХ ВІЙНИ	178
<i>Жванія Т.В.</i>	
ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА І ВІТЧИЗНЯНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ І РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	180
<i>Ілляшенко Т.Д.</i>	
ВІЙНА ВСЕРЕДИНІ НАС: ВІД АГРЕСІЇ ДО ТОЛЕРАНТНОСТІ	183
<i>Байдик В.В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ РОБОТИ З БАТЬКАМИ, ДІТИ ЯКИХ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ	185
<i>Корнієнко І. О.</i>	
МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ СИСТЕМИ ОСВІТИ ЧЕРНІВЕЧЧИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	187
<i>Романовська Д.Д.</i>	
ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ	190
<i>Подорожний В.Г., Нетичук Ю.М.</i>	
ОСОБИСТІСНІ РЕСУРСИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	192
<i>Скрипник Н.Г.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	195
<i>Подорожний В.Г., Почвірна А.В.</i>	
РЕЛІГІЙНИЙ СВІТОГЛЯД ЯК ФАКТОР ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ ОСМИСЛЕНОСТІ ЖИТТЯ	197
<i>Кузнецов О.І., Єфімова Т.Ю.</i>	

РОЛЬ ОСОБИСТІСНИХ РЕСУРСІВ У АДАПТАЦІЇ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ДО НОВИХ УМОВ ЖИТТЯ	200
<i>Нестеренко М.О.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ЩОДО ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ СІМЕЙ	202
<i>Каменичук Т. Д., Жук Т. В.</i>	
СТРУКТУРА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ІЗ РІЗНОЮ ВИРАЖЕНІСТЮ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИХ ЖИТТЄВИХ СМИСЛІВ	206
<i>Меднікова Г.І., Колісник М.</i>	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	209
<i>Предко В. В.</i>	
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ КОРЕЛЯТИ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У ВЖИВАННІ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН ТА ЗАСОБИ ДЛЯ ЇХ УНИКНЕННЯ	211
<i>Богуславська І. В.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДИТИНОЮ З ОСОБЛИВИМИ МОВЛЕННЄВИМИ ПОТРЕБАМИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	214
<i>Якимчук Г. В.</i>	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІДЛІТКІВ З ПОРУШЕННЯМИ ФУНКЦІЙ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	217
<i>Куцак Д., Чухрій І.В.</i>	
ПРОЯВ КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ В КРИЗОВІЙ СИТУАЦІЇ ЮНАКІВ	222
<i>Ковальчук Ю.Ю., Ляц О.П.</i>	
ВНУТРІШНІЙ ДІАЛОГ ЯК СПОСІБ САМОЗБЕРЕЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ	224
<i>Чала Т.І.</i>	
ІСПИТ НА ЛЮДЯНІСТЬ: ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ	227
<i>Анищенко Л.О., Бієнко Н.А.</i>	
САМОРЕГУЛЯЦІЯ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ	229
<i>Коломійцев Г. А., Янов Р.І.</i>	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОМАШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЛЮДИНИ	232
<i>Ковтун Е.Є.</i>	
ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ КРЕАТИВНОСТІ У ПСИХОЛОГІЇ	234
<i>Ковтун Т., Поезднік О.</i>	
СТАВЛЕННЯ ДО СВОГО ТІЛА ТА ЗОВНІШНОСТІ У ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ	237
<i>Ландарь Е., Савостіна П., Задоя І.</i>	
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОСМИСЛЕНОСТІ ЖИТТЯ ОСОБИСТОСТІ	240
<i>Лунченко Н.В., Панок І.В.</i>	

ІСТОРИЧНИЙ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІРИ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ДИСКУРСУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДІЛОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА ОНЛАЙНОВИХ КУРСАХ ДЛЯ ТИМЧАСОВО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	243
<i>Шкіцька І. Ю.</i>	
ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ І ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ	247
<i>Біловус Л. І., Яблонська Н. М.</i>	
ПЕРЕПИСУВАННЯ ІСТОРІЇ ЯК ОДИН З КЛЮЧОВИХ СКЛАДНИКІВ КОНСЦІЄНТАЛЬНОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОГО ПРОТИСТОЯННЯ)	252
<i>Гула Р. В., Передерій І. Г.</i>	
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ: МИНУЛЕ Й СЬОГОДЕННЯ	255
<i>Чередник Л. А.</i>	
НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ	257
<i>Длугопольський О. В.</i>	
ДОКУМЕНТАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ В ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА	260
<i>Палеха Ю.І.</i>	
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	267
<i>Спрінсян В. Г.</i>	
ВИДАТНІ ПОСТАТІ УКРАЇНСЬКИХ МОВОЗНАВЦІВ П. ЖИТЕЦЬКОГО, І. ОГІЄНКА ТА М. ЖОВТОБРЮХА В КОНТЕКСТІ КУРСУ «ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВА»	269
<i>Онуфрієнко О. П.</i>	
СУРЖИК І КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ	274
<i>Онуфрієнко О. П.</i>	
ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВІЗМУ В СУСПІЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	276
<i>Чорний О. О.</i>	
ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ СУЧАСНОЇ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ (НА ПРИКЛАДІ МУЗЕЇВ ВІННИЧЧНИ)	279
<i>Лебідь Т. П.</i>	
МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	281
<i>Ремез С. М., Біловус Л. І.</i>	
ІНФОРМАЦІЙНА ТА СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ БІБЛІОТЕЧНОЇ РЕКЛАМИ	285
<i>Зарубайко М. Г., Біловус Л. І.</i>	
БІБЛІОТЕКА ЯК ЦЕНТР СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	288
<i>Вислоцька Н. В., Біловус Л. І.</i>	
НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ	290
<i>Ганушкевич І. Б., Біловус Л. І.</i>	

РЕПАТРІАЦІЯ ПОЛОНЕНИХ УКРАЇНЦІВ З ТЕРЕНІВ НІМЕЧЧИНИ ПІСЛЯ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: ОСНОВНІ ГРУПИ ДЖЕРЕЛ 292
Срібняк М. І.

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ФРОНТ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ, УСПІХИ

ІДЕЯ «ЄДНОСТІ» В ДИПЛОМАТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ 296

Бевз Т. А.

90 ДНІВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ АРМІЇ В УКРАЇНУ: ДИПЛОМАТИЧНІ ЗДОБУТКИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ 298

Кармазіна М. С.

ЛИТОВСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ В ХХІ СТ. В ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ 301

Візняк Я. Я.

ГОЛОВНІ ЗАВДАННЯ ТА УСПІХИ ДИПЛОМАТИЧНОГО ФРОНТУ УКРАЇНИ ЗА ТРИ МІСЯЦІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ (КІНЕЦЬ ЛЮТОГО – ПОЧАТОК ЧЕРВНЯ 2022) 304

Недільський Р. Б., Недільська Л. Я.

МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ПРОСВІТНИЦТВА В ГАЛУЗІ МИРУ ТА СУЧАСНІ ОСВІТНІ МИРООХОРОННІ ПРАКТИКИ 311

Олена Сайтс (Долиняк)

УКРАЇНСЬКО-ТУРЕЦЬКІ ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ У 1917–1921 РР. 316

Дацків І. Б.

ЮРИДИЧНИЙ ФРОНТ: ШЛЯХ ДО СПЕЦІАЛЬНОГО МІЖНАРОДНОГО ТРИБУНАЛУ ДЛЯ РОСІЇ 319

Коруц У. З.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ ЗА КОРДОНОМ 321

Патряк О. Т.

INTERNATIONAL DIPLOMATIC RELATIONS CZECH REPUBLIC – UKRAINE 323

Martin Černek

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ 326

Бабенко І. В.

УРОКИ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ. ЄВРОПЕЙСЬКЕ ТУРНЕ УКРАЇНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ КАПЕЛИ 328

Назимок У. Ю.

УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКІ ВІДНОСИНИ НАПРИКІНЦІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ 330

Лясковець С.

ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ 334

Федчишин Ю. О.

ІСТОРИЧНИЙ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІРИ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ДИСКУРСУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

УДК 374: 811.161.2

*Шкіцька І.Ю.,
доктор філологічних наук, професор,
Західноукраїнський національний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДІЛОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА ОНЛАЙНОВИХ КУРСАХ ДЛЯ ТИМЧАСОВО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Із початком загострення російської-української війни в багатьох закладах вищої освіти Західної України були організовані безкоштовні курси з розмовної та ділової української мови для переселенців зі східної та центральної частин країни. У Західноукраїнському національному університеті такі освітні послуги надавалися постраждалим від бойових дій у березні-квітні 2022 року дистанційно — за допомогою платформи «Zoom».

Курси з вивчення ділової української мови в період воєнного стану в Україні мають на меті не тільки підтримку жертв російської агресії та допомогу тимчасово переміщеним особам у пошуку роботи й подоланні мовних і культурних бар'єрів, але й слугують згуртуванню українців, підвищенню престижності української мови та її популяризації.

Метою нашої розвідки є формулювання рекомендацій із покращення якості викладання на онлайн-курсах із ділової української мови для внутрішніх переселенців, виявлення типових помилок, яких найчастіше припускаються викладачі, та окреслення способів запобігання їх виникненню.

Уважаємо за потрібне перше заняття на курсах присвятити знайомству зі слухачами та з'ясуванню їхніх очікувань із приводу мовних курсів з української ділової мови. Проте це не завжди можна успішно реалізувати за умов дистанційної форми навчання [5]: особи, які пережили сильне емоційне потрясіння й перебували тривалий час у стані стресу, неохоче вмикають відеокамери на заняттях і важко йдуть на контакт. З огляду на це викладачі курсів повинні мати навички роботи з гетерогенною аудиторією (людьми, різними за віком, соціальним статусом, із неоднаковим життєвим досвідом, рівнем володіння державною мовою і т.д.), розуміти особливості комунікації з такою категорією слухачів, бути гнучкими, емоційно стійкими й водночас виражати глибоку повагу, емпатію та доброзичливе ставлення до осіб, які вимушено залишили свої домівки, зазнали

поневірянь у зв'язку з воєнними подіями в Україні й виявили бажання поглибити свої знання з української ділової мови в умовах воєнного стану.

На нашу думку, на початкових заняттях слід коротко висвітлити основні події з історії української мови, не обминаючи питання лінгвоциду щодо української мови. Після цього цілком логічно зупинитися на функціях мови, зокрема її ролі в державотворенні. Говорячи про функції мови, варто застосовувати метод коучингу, що дає змогу розвинути критичне мислення, аналітичні й комунікативні навички слухачів, зокрема ставити питання, які б стимулювали їх до самостійного висвітлення теоретичного матеріалу та пошуку релевантних прикладів із реального життя. Альтернативною формою роботи є наведення викладачем прикладів реалізації тої чи тої функції мови чи подання її дефініції, після чого він пропонує слухачам самостійно сформулювати її назву.

Наступні заняття слід присвятити вивченню лексичних, морфологічних і синтаксичних норм української ділової мови. Не варто ускладнювати матеріал лінгвістичними термінами й деталізованими поясненнями сутності тих чи тих мовних явищ. Орієнтуватися слід на типові помилки, яких припускаються носії мови в писемному й усному діловому мовленні. Уважаємо за доречне проведення аналогій із російської мови, а також окреслення сучасних тенденцій розвитку української мови.

Розгляд репрезентації синонімії, антонімії та паронімії в діловому мовленні буде не тільки цікавим, але й корисним для осіб, які в побуті не послуговуються українською мовою. Окремої уваги потребує поняття так званого «смакового виправлення» та розмежування правил і рекомендацій уживання мовних засобів.

Не можна оминати увагою також питання сучасних змін у правописі. Висвітлюючи це питання, викладач повинен пояснити причину та доцільність таких змін, роблячи екскурси в минуле й допомагаючи слухачам віднайти закономірності, щоб легше запам'ятати нові правила.

Якщо більшість слухачів курсів є особами, що мають добре розвинені навички писемного ділового мовлення, доцільно приділити більше уваги удосконаленню їхніх комунікативних навичок, що в умовах онлайн-навчання є доволі складним завданням. З одного боку, цього можна досягнути діалогізованим викладом навчального матеріалу, активізацією слухачів до обговорень, стимулюванням їх до висловлення своєї думки, наприклад із приводу ролі мови в державотворенні, мовної політики в країні, сучасних тенденцій розвитку української мови і под.

З другого боку, виробленню навичок вільного спілкування українською мовою в ситуаціях ділової інтеракції сприятиме вивчення таких тем, як «Усне ділове мовлення» та «Етика ділового спілкування» тощо. Під час їх вивчення варто застосовувати метод кейсів. Обговорення неоднозначних і конфліктних

ситуацій, що можуть виникати під час ділової інтеракції, зазвичай є найкращим способом заохотити слухачів до розмови та дискусії. Ідеться про ситуації запізнь на збори, затяжних нарад, необхідності переривання співрозмовника, вираження незгоди, реагування на неправильно складені низхідні документи і под. Велике зацікавлення у слухачів викликають і питання, що стосуються телефонних розмов, електронного листування, обміну повідомленнями в месенджерах (Вайбер, Телеграм та ін.) і соціальних мережах тощо.

Доцільно також детальніше зупинитися на мовних конструкціях, що мають великий конфліктогенний потенціал. Плідним матеріалом для обговорення стануть питання «Типові помилки під час електронного службового листування» та «Типові помилки у висвітленні новин на сайтах установ».

Відзначимо, що слухачі курсів виявляють інтерес не тільки до усної та писемної ділової мови, — їх також цікавлять особливості комунікативної поведінки осіб у регіоні, до якого вони приїхали. Формальні та неформальні відповідники типових мовних зворотів, уживаних носіями мови в різних ситуаціях ділового спілкування, викликають непідробний інтерес слухачів до української культури загалом і місцевих традицій зокрема. Ідеться передусім про різну функційність етикетних формул привітання, прощання, вибачення (наприклад, *Добрий день!*, *Доброго дня!*, *Добридень!*, *Здрастуйте!*, *Вітаю!*), форм звертання (наприклад, *ім'я + по батькові, пан / пані + ім'я, пан / пані + фак / посада, пан / пані + прізвище* і т.д.).

Для охочих удосконалити рівень володіння українською мовою важливими є також знання правил оформлення службових документів. З огляду на це необхідно ознайомити їх із сучасними тенденціями розвитку діловодної сфери, зокрема цифровізацією та глобалізаційними процесами, результатом яких є узгодження національних стандартів із міжнародними та запозичення великої кількості англіцизмів. Для обговорення на заняттях варто взяти тексти управлінських документів, що найчастіше складають на робочих місцях, а також документи, укладання текстів яких вимагає творчого підходу. Ідеться передусім про заяви, пропозиції, довідки, акти, протоколи та витяги з них, службові записки, клопотання, листи, накази, розпорядження, резюме і мотиваційні листи тощо.

Серед типових помилок, яких припускаються викладачі на курсах з української ділової мови для переселенців, є такі.

Несхвальне ставлення до російськомовних українців. Педагоги повинні надавати максимальну підтримку особам, які, незважаючи на складні часи й емоційні потрясіння, знайшли в собі сили стати слухачами курсів, виявивши бажання поглибити свої знання з української мови, підвищити свою грамотність та покращити свої комунікативні навички. До того ж, позитивні емоції є необхідним складником для сталого розвитку позитивної мотивації [2, 42].

Авторитарний підхід у викладанні та монологічність. Деяким викладачам, які звикли працювати з гомогенною студентською аудиторією, важко уникнути моралізаторства і застосовувати партнерський підхід під час інтеракції із цільовою аудиторією. Серед слухачів курсів чимало досвідчених осіб зрілого віку, які мають свою думку стосовно явищ, що відбуваються в сучасному суспільстві. Педагогоцентризм повинен замінити студентоцентризм [3, 414]. Переміщення фокусу уваги з викладача на слухача дасть змогу, по-перше, безпомилково визначити, яких знань з української ділової мови бракує цільовій аудиторії [4], а по-друге, — допоможе максимально залучити слухачів до діалогу. Запровадження методів викладання сучасних мов, що «стимулюють незалежність думки, судження та дії у зв'язку із соціальними вміннями та відповідальністю» [1, 132] є перспективним у сучасній педагогічній науці.

Переобтяження слухачів теоретичним матеріалом і спеціалізованою лексикою, брак ілюстративного матеріалу та прикладів із реального життя. Як уже йшлося, діалогізований виклад інформації, використання для пояснення загальноновживаних слів, проведення паралелей із російською мовою зроблять заняття більш динамічними та захопливими. Фокусування уваги на найцікавіших і найскладніших аспектах слововживання в діловій сфері допоможуть уникнути переказування сухого теоретичного матеріалу з лексики та граматики української мови.

Несистематизований виклад інформації й ухилення від теми. Частково запобігти цьому може складена з урахуванням мети і завдань курсів й належним чином обговорена з колегами програма курсів.

Витрачання багато часу на ознайомлення з нормативно-правовими актами. Як показує практика, тимчасово переміщені особи добре знають нормативно-правову базу діловодної сфери, натомість мають потребу в підвищенні грамотності та покращенні навичок усного ділового спілкування.

Вибіркове залучення слухачів до інтеракції під час занять. На жаль, це одна з найпоширеніших помилок педагогів, які навчають студентів дистанційно. Для того, щоб вирішити цю проблему й залучити до обговорення якомога більше осіб, викладач повинен намагатися запам'ятати імена слухачів, ставити їм адресні запитання з урахуванням інтересів і рівня володіння державною мовою, а також виявляти інтерес до кожного учасника навчального процесу.

Таким чином, проведення курсів із вивчення української ділової мови для тимчасово переміщених осіб є поліфункційним і має на меті не тільки допомогу переселенцям у подоланні культурних бар'єрів і пошуку роботи, але й слугує консолідації нації та підвищенню престижу української мови як державної. Думка про те, що особистість носія мови, його людські якості, інтенсивність використання державної мови в різних життєвих ситуаціях, дбання про її чистоту

чинять істотний вплив на престижність і статус мови, безпеку держави та гарантують її зміцнення й процвітання, повинна стати наскрізною на всіх заняттях курсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тадеєва М. Розвиток сучасної мовної освіти дорослих в США і Великій Британії. *Гуманізація навчально-виховного процесу*: наук.-метод. зб. Вип. XXX. Слов'янськ: Видавничий центр СДПУ, 2006. С. 127-132.
2. Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.
3. Тимофєєв В. А. Імерсійний метод під час викладання іноземних мов на мовних курсах. *Молодий вчений*. 2017. № 9. С. 411-415. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_9_94 (дата звернення 13 травня 2022 року).
4. Komorowska E. Błędy nauczycieli na kursach języka polskiego jako obcego w biznesie. *Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*. 2015. № 22. С. 173-187.
5. Russell V., Murphy-Judy K. *Teaching language online: A guide to designing, developing, and delivering online, blended, and flipped language courses*. Routledge, 2020. 328 с.

УДК 070

*Біловус Л.І.,
професор, доктор історичних наук,
Західноукраїнський національний університет
Яблонська Н.М.,
викладач, кандидат філологічних наук,
Західноукраїнський національний університет*

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ І ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ

Завдання журналіста в умовах збройного конфлікту – виконувати свої професійні функції.

Кількість злочинів проти журналістів збільшується. За даними Міжнародного комітету захисту преси за останні 10 років у світі було вбито 458 журналістів у зв'язку з їхньою професійною діяльністю. Перуанська журналістка Соня Гольдберг назвала це «цензурою смерті» [4].

За 2021 рік по всьому світу було вбито 45 журналістів, а 365 досі перебувають за ґратами. Показники по Європі, на жаль, теж невтішні. За статистикою

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ СФЕРИ
СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ:
ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

2-3 ЧЕРВНЯ, 2022

ТЕРНОПІЛЬ, УКРАЇНА

Підписано до друку 20.06.2022 р.
Формат 70x100 ¹/₁₆. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Умов.-друк. арк. 15,11. Обл.-вид. арк. 14,73

Видавець
Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46004

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 7284 від 18.03.2021 р.*